

זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ¹. ובגמרא אמרינן (מגילה כט א)² באחד באדר משמיעין על השקלים, כדי שיקרב בניסן מתרומה חדשה. וצריך להבין, דהנה התורה הקדושה היא נצחית, ומה שייך המצוה זו עתה בגלות המר. ונקדים הגמרא (מנחות כט א) שלשה דברים נתקשה למשה, וסימנן משה מנורה שקל החודש³. ונתקשה על מחצית השקל, שכתוב 'לכפר על נפשותיכם' במה יתרצה האדם להקב"ה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מטבע של אש⁴. ויש לדקדק, אם היה בדורו של משה מטבע של שקל משה יכול להבין מחציתה. גם קשה, מפני מה אין כתיב בתורה שם המטבע, כי 'שקל' אין זה שם מטבע⁵. גם צריך להבין מה זה שהראה לו הקדוש ברוך הוא מטבע של אש, וכי מטבע של צורה יש בשמים, והלא שם הכל רוחניות, ומהיכן ידע משה כמה היא שקולה.

ונקדים עוד מה דאיתא בגמרא דמגילה (ראה שם יג ב)⁶ כשאמר המן הרשע (אסתר ג ט)⁷ וְעֵשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֵשִׂי הַמְּלָאכָה, אמר הקדוש ברוך הוא 'רשע, כבר קדמו שקלי בניי לשקליך'; גם הגמרא הזו אינו מובן, וכי תעלה על הדעת שְׂפָמָה שהמן רצה לשקול עשרת אלפים ככר כסף - יבטל זכות הצדקה מישראל. ונקדים עוד, מה דאיתא בגמרא דסנהדרין (יח ב)⁸ הַנֶּדָּה שֶׁלְפָנָה רוּעֵי בְּקָר דְּהוּוּ קַיִימִי, וְשִׁמְעֵינָהּוּ רַבְּנָן דְּקָאֲמְרִי, חַד אָמַר אִם בְּכִיר וְלָקִישׁ פְּתָדָא יִינָן - דִּין הוּא אָדָר כּוּ, גַּם הַגְּמָרָא זֶה אִינוּ מוּבָן.

ונראה בכל זה, דהנה הקדוש ברוך הוא ברא כל העולמות היה עיקר רצונו יתברך שמו בבריאת העולמות כדי להיטיב לברואיו; ועיקר ההטבה הוא, ששניג אלהותו יתברך שמו, כי מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, והמלכות רוצה שבני מדינתו יכירו אותו מי הוא המיטיב עמם. ועצמותו יתברך שמו בלתי אפשר להשיג, לכן צמצם אלהותו יתברך שמו מעילה לעילה ומעילה לעלול, כדי שנוכל להשיג מציאותו יתברך שמו מתתא לעילא. וזאת היה נגלה לפניו יתברך שמו, שישראל עם קדושו יעוררו את עצמם מהגשמיות, ויגברו השכל על החומר, ועל ידי זה נוכל להשיג מציאות אלהותו יתברך שמו מתתא לעילא. והנה צימצום אלהותו יתברך שמו הוא מה שמצינו (תנחומא ויקהל ו), נתעטף הקדוש ברוך הוא באור וברא את העולם. היינו שעל ידי אותיות

¹ שמות פרק ל (כי תשא): (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) כִּי תֵשֵׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפְּקֹד אֹתָם וְלֹא-יְהִי בֵּהֶם גִּגֵּף בַּפְּקֹד אֹתָם: (יג) זֶהוּ יִתְּנוּ כָּל-הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל תְּרֹמֶה לַיהוָה: (יד) כָּל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִגֵּר עֶשְׂרִים שֶׁנֶּה וּמַעֲלָה: (טו) תָּרֹמֶת יְהוָה: (טז) הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֻצֵי הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת-תְּרֹמֶת יְהוָה לַכֶּסֶף עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: (יז) וְלִקְחֶתָּהּ אֶת-כֶּסֶף הַפְּרָיִם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְּנָה אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד יְהוָה: (יח) וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

² משנה מסכת שקלים פרק א משנה א: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכין ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקואות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים:

³ ר' עובדיה מברטנורא: באחד באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחים בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהן. לפי שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה, דכתבי (כח) זאת עולת חודש בחודש שלש השנה. חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, וילפינן חדשי השנה דהכא, מראשון הוא לכלם לחדשי השנה (שמות יב), הילכך מקדימן שלשים יום דהיינו מאחד באדר להכריז שיביאו שקליהם:

⁴ זוהר - רעיא מהימנא כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קנז עמוד ב: ואמר (ודאי) רעיא מהימנא ודאי הכי הוא ולך מני למעבד כלהו הדא הוא דכתיב ועשית מנורת, ועשית שלחן, והכי בכלא וראה ועשה ומכלא לא אתקשי לך למעבד אלא תלת מלין דרשימין באתון דשמך מ"נורה ש"קלים ה"חדש

גמרא מנחות - שקלים ראש חודש ושרצים. מדרש - שקלים, קרבנות ובניית המשכן
⁵ תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כט עמוד א: תנא דבי רבי ישמעאל: שלשה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבעו, ואלו הן: מנורה, וראש חדש, ושרצים

ותוספות: שלשה דברים היו קשין לו למשה כו' - ואם תאמר וליחשוב נמי ההיא דאלו טריפות (חולין דף מב). דאמר וזאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא כל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תאכל ויש לומר דלא חשיב אלא הך דכתיב זה ויש לתמוה **דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרינן (שקלים דף ג ומ"ר) כמין מטבע של אש הראהו למשה ויש לומר דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו, מ"ר.**

⁶ במדבר פרק ג פסוק מז (במדבר): (מז) וְלִקְחֶתָּהּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל:
⁷ תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג עמוד ב: אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו' אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנן: באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך:

בני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר ד - ימי הפורים: ובזה נבין בענין הנס אשר התנוסס הש"י עמנו כפי המבואר במגילה, הנה אמר המן לשקול עשרת אלפים ככרי כסף על ידי עושי המלאכה להביא וכו' ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם וכו' [אסתר ג ט], ולכאורה היה תוקף הנס ביותר אם היה אחשוורוש מקבל את הכסף ונעשה המשא ומתן ואף על פי כן הפועל ישועות ממעון קדשו שלח עזרו והפיר עצתם והשיב גמול הצורר על ראשו, ואם תאמר מעשה שהיה כך היה, למה יסופר לנו זאת במגילה, שאין זה לכאורה מן סיפור תוקף הנס, ובודאי אין לך במגילה הנכתבת ברוח הקודש שום דבר שאינו מגדיל תוקף הנס, ולפי דברינו הנ"ל נבין הדבר היטב על פי דברי חז"ל, סיפור לנו ברוח קדשם כאשר אמר המן לשקול וכו' אמר הקדוש ברוך הוא כבר קדמו שקלי לשקליך [מגילה ג ב], והגם שנתחייבו שונאיהם של ישראל הנה הש"י הבטיח בתורתו זה יתנו וכו' לכפר על נפשותיכם [שמות ל טו], והנה בימים ההם בזמן ההוא לא היו נותנים מחצית השקל בפועל כי היו בגלות ולא היה בית המקדש בנוי, אבל לפי דברינו הנ"ל הנה הבטיח הש"י במצות השקלים שיהיה נכתב בספר הזכרון, ובזמן שלא יוכלו לקיים המצוה בפועל יתקיים הדבר בכח מחשבתם, והשקלים ששקלו בזמן המקדש יולידו בדומה כאילו שקלו היום ותהיה לכפרה על נפשותם, הנה לבעבור זה הפועל ישועות סיבב הדבר אשר נעשה הענין הזה בצר הצורך, ביקש לשקול שקלים בעד נפשות ישראל להשמיד את שונאיהם ולא רצה המלך לקבל, ואעפ"כ אמר לו בהבטחה באומרו והעם לעשות בו כטוב בעיניך [אסתר ג יא], והווי כאומר הריני כאילו התקבלתי, והנה מצד המן השוקל לא יבצר כי רצה לשקול, אבל המניעה היה מצד המלך ואמר הריני כאילו התקבלתי ואעשה מבוקשך, והנה הדבר הנעשה למטה הוא אשר גורם התעוררות למעלה, נזכר על ידי זה הבטחת הש"י לישראל בתורתו הנאמנה אשר בעת אשר אי אפשר להם לשקול שקליהם באדר, והמניעה אינה מצדם כי רוצים וחפצים לשקול, רק כביכול המניעה מצד מלך מלכי המלכים ב"ה וב"ש אשר עדיין לא בנה ביתו ולא שב להיכלו, הנה הבטיח להם אשר שקליהם יהיו לזכרון להוליד בדומה כאילו נעשה בפועל ממש, ותהיה כפרה על נפשותם, הוא הדבר אשר רמזו רז"ל שאמר הקדוש ברוך הוא כבר קדמו שקלי לשקליך, כי כבר קדמו בעת ששקלו ישראל שקליהם, ועד היום הם מולידים בדומה לכפר על נפשותם.

⁸ אסתר פרק ג פסוק ט: אם על-המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף אֲשֶׁקוּל עַל-יְדֵי עֵשִׂי הַמְּלָאכָה לְהִבְיָא אֶל-גִּבְיֵי הַמֶּלֶךְ:
⁹ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יח עמוד ב: אמר רב פפא: שמע מינה שתא בתר ירחא אזיל. - איני? והא הנך שלשה רועי בקר דהוו קיימי, ושמעיהו רבנן דקאמרי; חד אמר: אם בכיר ולקיש כחדא יינן - דין הוא אדר, ואם לאו - לית דין אדר.

ובעל התל, היינו שהמן רצה להגביר הת"ל. וכן בכל זמן ובכל דור הקמים על ישראל רוצים להגביר הת"ל חלילה, לכן תקנו חז"ל (שקלים פ"א מ"א) באחד באדר משמיעין על השקלים פירוש, באחד באדר מעוררין לבב בני ישראל, ומשמיעין אותם שיעשו תשובה, ויגברו השכל על החומר, כדי שלא יתגברו הגבורות חלילה שהם חמשה שמות אלהים שעולים ת"ל כמנין שקל. ובמה שישראל עושין תשובה ומעשים טובים - הן מאירין החמשה היות של רחמים שהן יעין ה' אל יראיו על הגבורות, ונחסר מן הגבורות ונכללן תחת החסדים, ומתגלן החסדים העליונים על כנסת ישראל

וזהו מאמר הרועה: אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר פירוש, ששם הוי"ה יש לו ארבעה מילואין; שהם **ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן**²⁶, שהם עולים **רל"ב** כמנין **בכיר**, וזהו אם 'בכיר' ולקש כחדא יינץ דהיינו שהמילואין של שם הוי"ה שעולין בכיר ולקש הן שמות הגבורות שעולין ת"ל כמנין לקש. כחדא יינץ - שהם מתגרין זה בזה, והיות של רחמים מחסרים מן הגבורות אפילו רק חדא. דין הוא אדר פירוש, שאז מאירין החסדים העליונים על כנסת ישראל, ויינץ הוא מלשון (שמות כא כב)²⁷ וְכִי יִנְצוּ אַנְשֵׁים.

וזהו פירוש הגמרא כשאמר המן הרשע עשרת אלפים כבר כסף אשקול פירוש, שהמן היה רוצה להגביר הגבורות שעולין ת"ל כמנין שקל כנ"ל, אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע כבר קדמו שקלי בניי לשקליך פירוש, שהם נותנים מחצית השקל, רצה לומר שגורמים שלא יהיה השקל שהוא גימטריא ת"ל שְׁלֹם, רק מחסרים אותו, ועל ידי תשובתם וצדקתם הם מאירים החמשה היות של רחמים על הגבורות ומחסרים הגבורות ונכללים תחת החסדים

וזהו פירוש הפסוק זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש פירוש, שְׁיִרְאוּ להכשיר מעשיהם בתשובה ומעשים טובים, שְׁיִחְצוּ השקל; רצה לומר, שְׁיִחְצוּ הגבורות שעולין כמנין שקל שלא יהיו שְׁלֵמִים, ואז יתגברו החסדים על הגבורות, ויכללו הגבורות בהחסדים ויתגלו החסדים העליונים על כנסת ישראל. ונתקשה משה על זה, איך הוא באפשרי לכבוש הגבורות הקשים תחת החסדים, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מטבע של אש פירוש, **מטבע אש** הוא בגימטריא **תכ"ב** ועם **הוא"ו** אותיות - הוא בגימטריא **חת"ך** פירוש, **שעל ידי מטבע אש** שהוא גימטריא **חת"ך** - נהפכו הגבורות לחסדים ונגאלו ממות לחיים על ידי חתך חיים לְכָל חַי, וקל להבין

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד עמוד א: משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה? לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים! בעל התל אמר: מי יתן לי חריץ זה בדמים! לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל: מכור לי תילך! - אמר לו: טול אותה בחנם, והלואי!

²⁶ ע"ב = יו"ד ה"י ו"ו ה"י. ס"ג = יו"ד ה"י ו"ו ה"י. מ"ה = יו"ד ה"א ו"ו ה"א. ב"ן = יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה

²⁷ שמות פרק כא (משפטים): (כב) וְכִי יִנְצוּ אַנְשֵׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיִצְאוּ וְלָדָהּ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנָשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאֶשֶׁר יֵשִׁית עָלֶיהָ בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְאִים: